

Краєзнавцями Черкащини написано сотні книг, тисячі статей і заміток літературно-краєзнавчого змісту. У них розкривається багата історія Шевченківського краю. Дуже важливим є те, що велике духовне багатство стало надбанням для нових поколінь. На наше переконання, головна місія літкраєзнавства — це прилучення дітей і молоді до матеріальних і духовних скарбів рідного краю. Акцентуємо увагу і на тому, що для цілеспрямованої та ефективної роботи з літературного краєзнавства потрібна системність, і послідовність, обізнаність вчителів-словесників, викладачів-філологів із фактологічною й навчально-методичною базою в цій галузі знань.

Список використаної літератури:

1. Пасічник Є. А. Літературне краєзнавство у школі. - К, 1965. - 134 с.
2. Поліщук В., Поліщук М. Література рідного краю. - Черкаси, 2013. - 512 с.
3. Токмань Г. Якщо мій досвід знадобиться... Уроки позакласного читання й літератури рідного краю // Урок української. - 2006. - №1-2. - С.33-35.
4. Шуляр В. Теоретико-методичні засади уроків літератури рідного краю // Українська література в загальноосвітній школі.- 2006.- №7. - С. 21-24.
URL:https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/8/statti/2volinec.htm

Науковий керівник: д. філол. н., професор Поліщук В. Т.

А. Г. Свитка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ПАФОС У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Протягом останніх років літературознавство переживає термінологічний бум: нові поняття увійшли в науковий вжиток і не бажають поступатися місцем в академічних розвідках термінам усталеним. Чи не тому поруч із «дискурсом», «наратором» існують традиційні поняття – «фабула», «пафос» та інші.

Проблемі пафосу завжди приділяли чимало уваги. Залежно від епохи в цей термін вкладали різні значення. Вперше його було вжито в античному красномовстві. Аристотель розробив категорію пафосу, зараховуючи його до компонентів риторики, що позначав піднесену пристрасть промови оратора.

Згодом у німецькій естетиці було сформульовано розуміння пафосу як сукупності певних людських пристрастей. Й. Ф. Шиллер у пафосі з'єднав три елементи: страждання, етичну висоту страждаючої істоти і її боротьбу зі стражданням. Він вважав, що «кінцева мета мистецтва – відтворення внутрішнього життя людини» [6, с. 75]. Подібна тенденція тлумачення пафосу виявилася істотною для Г. Гегеля, який визначив поняття пафосу як справжнє царство мистецтва. За його словами «пафос хвилює, тому що в собі і для себе він є могутньою силою людського існування» [3, с. 485].

Якщо взяти до рук відомі літературознавчі праці, то також можна натрапити на різні визначення. Так у літературознавчому словнику-довіднику за редакцією Р. Гром'яка і Ю. Коваліва пафос визначено «як натхнення та пристрасне переживання душевного піднесення, що неможливе без внутрішньої переконаності автора» [4, с. 541-542]. В підручнику з теорії літератури О. Галич, В. Назарець та Є. Васильєв визначають пафос «як тип емоційного світовідчуття, що окреслюється у творі й мотивує ідейну визначеність авторського ставлення до зображуваного» [2, с. 137].

Пафос найчастіше пов'язаний з категорією конфлікту, він втілюється у розвинутому характері персонажа (герої драматичних поем Лесі Українки), може бути представлений і в інших компонентах зображення (пейзаж, обставини тощо), відображати тенденції певного літературного утворення («Празька школа»). В. Пахаренко зазначає, що «виявом авторського патосу у творі є патетичність. [...] Саме вона визначає цілий спектр виражально-зображальних засобів твору» [8, с. 97]. Іноді митець вдається до нарочитої непатетичності, щоб підкреслити своє негативне ставлення до псевдопатетичності, дуже популярної в останній час.

Проблему класифікації пафосу широко досліджував Г. Поспелов, на його думку, не лише окремих художній твір має свій пафос, а і вся творчість того чи іншого автора, навіть цілі епохи в мистецтві. Г. Поспелов зазначає, що «письменники зазвичай зосереджуються на якихось одних сторонах зображуваних характерів і відносин, підсилюючи і розвиваючи їх [...] звідси і пафос твору може бути переважно героїчним, трагічним і т. п.» [9, с. 113].

Більшість літературознавців виокремлюють декілька видів пафосу залежно від типу емоційної визначеності. Так, **героїчний**, це той, що позначає втілення в одній особі великих, національно-прогресивних прагнень. **Романтичний** пафос стає основою ситуацій, коли реалізація певного ідеалу неможлива. **Драматичний** пафос виникає у творах під впливом зовнішніх обставин, що загрожують прагненням персонажів. Пафос **трагічний** з'являється в зображенні нерозв'язних протиріч між вимогами життя і неможливістю їх здійснення. На противагу у **гумористичному** пафосі відображені прояви оптимістичного та кумедного у персонажах та ситуаціях. У **сентиментальному** пафосі вкладено зворушливе зображення, високоморальних особистостей, що найчастіше соціально принижені або пов'язані з аморальним середовищем.

Системності в розумінні пафосу надає М. Кодак, зауважуючи його «виняткову злитість» із внутрішнім життям митця, нероздільність у «його змісті ідейного й емоційного начал» [5, с. 16]. Саме з пафосу вчений розпочинає осягнення системи поетики літературного твору, подібно до Г. Клочка, що вбачає у пафосі «системотворчий фактор художності» [7, с. 245].

Отже, пафос є визначальною умовою художності твору, його здатності впливати на свідомість читача, спонукати співпереживати авторові чи героям твору. Згрупувавши існуючі нині теорії, можна визначити пафос творчої думки письменника та його твору **як сформовану світоглядною концепцією автора філософсько-естетичну категорію змісту літературного твору, що виражає осмислення й оцінку автором реальної та зображеної у творі дійсності, яка стає тим самим домінантним тоном літературного твору.**

Список використаної літератури:

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник. Київ: Либідь, 2008. 488 с.
2. Гегель. Лекції з естетики. СПб: Наука, 1999. – 622 с.
3. Уклад. Гром'як Р., Ковалів Ю. та ін. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
4. Кодак М. Поетика як система : літ.-крит. нарис. 2-ге вид., доповнене. Луцьк : Твердиня, 2010. 176 с.
5. Шиллер Ф. Про патетику / Зібрання творів в 7 т. : Статті з естетики: пер. с нім. Л. Лозинська. Москва : Гослитиздат, 1957. Т.6. 782 с.
6. Клочек Г. Енергія художнього слова : зб. ст. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. 448 с.
7. Пахаренко В. І. Українська поетика : навч. посібник. 3-е вид. доповнене. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2009. 400 с.
8. Поспелов Г. Н. Вступ до літературознавства. Москва : Просвещение, 1988. – 528 с.

Науковий керівник: д. філол. н., професор Пахаренко В.І.

Ю. І. Скорик

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

НАУКОВЕ ТРАКТУВАННЯ ІСТОРІЇ МИКОЛОЮ ГОГОЛЕМ

Гоголівська історія майже завжди зачіпає сучасність за допомогою звернення до культурних і політичних проблем тогочасної Росії та України. В історії Гоголь акцентує проблеми, що мали важливе значення і для сучасної йому України. Як для письменника, чие зацікавлення історією було вельми багатим і різноманітним, Гоголеве твердження про те, що він ніколи не відчував потягу до минулого, а завжди був перейнятий сучасністю, вражає своєю загадковістю [2, с. 158]. Але крім того, що це твердження відображає настрої Гоголя кінця 1840-х років, воно насправді правильно вказує на природу історичних зацікавлень митця, які стосувалися актуального становища культури, у якій він жив.